

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Σύμφωνα με τον Ν. 5035 / 28.03.23, μεταξύ των σκοπών του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ είναι η καταγραφή, διατήρηση και αξιοποίηση των εθνικών φυτικών, ζωικών και μικροβιακών γενετικών πόρων, που σχετίζονται με τη γεωργία, τα τρόφιμα και το περιβάλλον, μέσω, ιδίως, της τήρησης Εθνικών Συλλογών και Τράπεζας Γενετικού Υλικού.

Η διατήρηση και η αξιοποίηση της ποικιλομορφίας των γενετικών πόρων, είναι καθοριστική για την ικανοποίηση των βασικών ανθρώπινων αναγκών και απαραίτητη για τη διατήρηση και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, των δασών και της αλιείας. Λόγω της θεμελιώδους σημασίας τους, οι γενετικοί πόροι βρίσκονται στο επίκεντρο πολλών διεθνών ρυθμίσεων, όπως τα παγκόσμια σχέδια δράσης (GPA) για τους φυτικούς, ζωικούς και δασικούς γενετικούς πόρους του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (FAO), η Διεθνής Συνθήκη για τους Φυτογενετικούς Πόρους για τα Τρόφιμα και τη Γεωργία (ITPGRFA), κλπ.

Ωστόσο, παρά τον αυξανόμενο κίνδυνο από τη μείωση της γενετικής ποικιλότητας και παρά τη σημαντική οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική αξία των γενετικών πόρων, τα θέματα αυτά δεν αποτελούν ακόμη ζητήματα υψηλής προτεραιότητας στις πολιτικές αποφάσεις σε Ευρωπαϊκό και Εθνικό επίπεδο. Ειδικότερα στη χώρα μας, παρατηρείται πολυδιάσπαση, κατακερματισμός αρμοδιοτήτων και αποδυνάμωση δημόσιων υποδομών, απουσία μακροχρόνιας και σταθερής χρηματοδότησης των δράσεων που εντάσσονται στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για τους Γενετικούς Πόρους. Η αποσπασματική και ελλιπής χρηματοδότηση θέτει σε κίνδυνο το έργο που έχει γίνει επί δεκαετίες, απειλεί με υποβάθμιση και απώλεια τους γενετικούς πόρους και υπονομεύει οποιαδήποτε προσπάθεια της χώρας να προασπίσει τα βασικά της συμφέροντα στον αγροτικό τομέα και στην πρωτογενή παραγωγή γενικότερα.

Παρά τις αδυναμίες αυτές, ο ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ μπορεί να εκπληρώσει ουσιαστικό ρόλο στα θέματα διατήρησης, χαρακτηρισμού και αξιοποίησης των γενετικών πόρων, γιατί διαθέτει έμπειρο προσωπικό και τις απαραίτητες υποδομές. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι η σχετική θεσμοθέτηση από την Πολιτεία και η διασφάλιση των απαραίτητων πόρων (σταθερή χρηματοδότηση και ενίσχυση με μόνιμο προσωπικό).

Φυτικοί Γενετικοί Πόροι

Μια από τις πιο πλούσιες σε βιοποικιλότητα χώρες είναι και η Ελλάδα, γεγονός που επισημαίνει τη μεγάλη αξία του έργου των τραπεζών γενετικού υλικού και των

συλλογών για τη διάσωση και την αξιοποίηση των φυτικών γενετικών πόρων, όχι μόνο σε εθνικό, αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

Η Τράπεζα Διατήρησης Γενετικού Υλικού (ΤΓΥ) ιδρύθηκε το 1981 (ΠΔ αριθμ. 915/8-8-81 τεύχος Α', ΦΕΚ 232/28-8-1981) και αποτελεί τον αρμόδιο, εθνικό, επιστημονικό φορέα για την έγκαιρη συλλογή και την αποτελεσματική και διαρκή προστασία των φυτικών γενετικών πόρων της χώρας και της αγροτικής βιοποικιλότητας γενικότερα, μέσω της εκτός τόπου διατήρησής τους. Στη συνέχεια, η ΤΓΥ και οι συλλογές εντάχθηκαν στο Εθνικό Σύστημα Διατήρησης και Προστασίας Φυτογενετικών Πόρων Καλλιεργούμενων Ειδών (ΠΔ αριθμ. 80 τεύχος Α', ΦΕΚ 40/22-3-1990) και η ΤΓΥ ορίστηκε το συντονιστικό-εκτελεστικό όργανο για την υλοποίηση του Εθνικού Συστήματος.

Σήμερα, στον ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ και ειδικότερα στο Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων (ΙΓΒΦΠ) και στο Ινστιτούτο Ελιάς, Υποτροπικών Φυτών και Αμπέλου (ΙΕΛΥΑ), διατηρείται εκτός τόπου σε τράπεζες σπερμάτων και σε συλλογές υπαίθρου σημαντικός αριθμός ειδών, αντιπροσωπευτικών της βιοποικιλότητας της χώρας, όπως σιτηρών, καπνού, κηπευτικών, χορτοδοτικών φυτών, οσπρίων, αρωματικών-φαρμακευτικών φυτών, αμπέλου, ελιάς, συκιάς, φυλλοβόλων δέντρων, ακρόδρυων, εσπεριδοειδών, κλπ.

Κύριες δράσεις είναι:

- Η διατήρηση των φυτικών γενετικών πόρων της χώρας εκτός τόπου (*ex situ*) και επί τόπου (*in situ*) με σκοπό την προστασία της αγροτικής βιοποικιλότητας, μέσω της διάσωσης ορισμένων σπάνιων ειδών και ποικιλιών, των φυσικών οικοτόπων της χώρας και της αγροτικής παράδοσης.
- Η συλλογή, αναπολλαπλασιασμός, χαρακτηρισμός, αξιολόγηση και τεκμηρίωση των φυτικών γενετικών πόρων.
- Η αξιοποίηση του εγχώριου γενετικού υλικού στη γενετική βελτίωση και στη δημιουργία νέων ποικιλιών από τις παραδοσιακές ποικιλίες ή στη γεωργία χαμηλών εισροών και στην καλλιέργειά του σε συγκεκριμένες περιοχές με οριακές συνθήκες, καθώς και στην κάλυψη των απαιτήσεων των αγροτών, των τοπικών κοινωνιών και των καταναλωτών.
- Η εκτίμηση του βαθμού γενετικής διάβρωσης.
- Η επισήμανση περιοχών με σημαντικό γενετικό πλούτο και μελέτη συστημάτων για επί τόπου (*in situ*) διατήρηση αυτοφυών ειδών και άγριων συγγενών των καλλιεργούμενων ειδών ή διατήρηση στον αγρό (on-farm) των απειλούμενων παραδοσιακών ποικιλιών.
- Η ανάπτυξη της επιστημονικής γνώσης και της έρευνας σχετικά με την προστασία και αξιοποίηση

των γενετικών πόρων και των πληροφοριών για τα τρόφιμα και τη γεωργία και η διασφάλιση της πρόσβασης σε αυτή τη γνώση.

- Η διάθεση του γενετικού υλικού σε ερευνητικά ιδρύματα, αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς, τοπικές κοινωνίες, αγρότες με τη διασφάλιση των κατάλληλων πρωτοκόλλων και του καταμερισμού ωφελειών.

Παρά το σημαντικό έργο της, η ΤΓΥ λειτουργεί μέχρι σήμερα **χωρίς να έχει ρυθμιστεί το θεσμικό πλαίσιο οργάνωσής της και να έχει εξασφαλιστεί η πάγια χρηματοδότηση για την κάλυψη των δαπανών λειτουργίας, συντήρησης και βελτίωσης των υποδομών και η στελέχωσή της με επαρκές, μόνιμο προσωπικό, θέματα που πρέπει να διευθετηθούν άμεσα.**

Ζωικοί Γενετικοί Πόροι

Σε ότι αφορά στον τομέα των Ζωικών Γενετικών πόρων, θεωρούμε ως πρώτη και επείγουσα ανάγκη την ανάληψη πρωτοβουλιών για τη θεσμοθέτηση και οργάνωση Τράπεζας Ζωικού Γενετικού Υλικού (ΤΖΓΥ) και τη σύσταση Εθνικού Συμβουλίου για τη διαχείριση των ζωικών γενετικών πόρων.

Η ΤΖΓΥ αποτελεί το **γενετικό απόθεμα**, το οποίο μπορεί να αξιοποιηθεί για να **ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των εφαρμοζόμενων προγραμμάτων**, ιδιαίτερα όταν εμφανισθούν προβλήματα στον πληθυσμό.

Το υλικό της Τράπεζας μπορεί να αξιοποιηθεί :

1. Στη στήριξη των *in situ* προγραμμάτων διατήρησης, με στόχο την άμεση αύξηση του μεγέθους ενεργού πληθυσμού και την αποφυγή της γενετικής παρέκκλισης,
2. στην παρακολούθηση της πορείας εξέλιξης του πληθυσμού των φυλών που εντάσσονται σε προγράμματα ελέγχου των αποδόσεων,
3. σε περιπτώσεις που ο πληθυσμός αντιμετωπίζει γενετικά προβλήματα (όπως αιμομιξία, φυσική απώλεια μεγάλου τμήματος του πληθυσμού), ή απαιτείται επαναπροσδιορισμός των επιλεκτικών στόχων και,

4. για την επανασύσταση φυλής που έχει εξαφανισθεί.

Στον ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ έχουν παραμείνει δύο (2) ερευνητικά Ινστιτούτα, το Ινστιτούτο Κτηνιατρικών Ερευνών (ΙΚΕ) στη Θέρμη και το Ινστιτούτο Επιστήμης Ζωικής Παραγωγής (ΙΕΖΠ) με αντικείμενο τη ζωική παραγωγή, τα οποία διατηρούν είτε ζώντα ζώα, είτε γενετικό υλικό. Οι δύο ερευνητικές μονάδες βρίσκονται στην Κεντρική Μακεδονία.

Εκτός από αυτές τις μονάδες, υπάρχουν υποδομές σε διάφορες περιοχές της χώρας, οι οποίες μπορούν να ενταχθούν και να αξιοποιηθούν σε ένα σχέδιο δημιουργίας και υποστήριξης της λειτουργίας της ΤΖΓΥ σε συνεργασία με τις δομές του ΥπΑΑΤ (Τμήμα Αναπαραγωγής και Τεχνητής Σπέρματέγχυσης και τα Κέντρα Ζωικών Γενετικών Πόρων).

Για να μπορέσουν ο ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ και τα Ινστιτούτα της Γενικής Διεύθυνσης Αγροτικής Έρευνας¹ που διατηρούν τους γενετικούς πόρους, να ανταποκριθούν στον ρόλο που προβλέπει ο νόμος του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ σε οργανωτικό και συντονιστικό επίπεδο, πρέπει η Πολιτεία να αναλάβει:

1. Τη διασφάλιση αποτελεσματικής λειτουργίας Τραπεζών Γενετικού Υλικού
 - i. ρύθμιση του θεσμικού πλαισίου λειτουργίας της Τράπεζας Φυτικού Γενετικού Υλικού,
 - ii. θεσμοθέτηση της Τράπεζας Ζωικού Γενετικού Υλικού,
2. την πάγια και επαρκή χρηματοδότηση και στελέχωση με μόνιμο προσωπικό,
3. την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων των υποδομών του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ στην κατεύθυνση αυτή.

Προγραμματίζονται και άλλες πρωτοβουλίες για ειδικά θέματα των γενετικών πόρων από τις σχετικές ομάδες των ερευνητών.

Επικοινωνία:

Χρ. Λίγδα (694 650 8526), Κ. Ρέκκας (694 676 2521)
Π. Ράλλη (697 776 5449), Ι. Μυλωνάς (698 312 6213),
Ε. Μαλούπα (697 851 2136)

¹ Η παρουσίαση επικεντρώνεται στα θέματα της διατήρησης των φυτικών και ζωικών γενετικών πόρων, και ειδικότερα στα ζητήματα της λειτουργίας Τραπεζών Γενετικού Υλικού. Σημειώνεται ότι, στα Ινστιτούτα του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ διατηρούνται και γίνονται ερευνητικές δράσεις για τον χαρακτηρισμό, ανάδειξη και αξιοποίηση γενετικών πόρων που αφορούν σε δασικά είδη, υδρόβιους οργανισμούς και μικροοργανισμούς τροφίμων και περιβάλλοντος.